

PERE PUGÈS I DORCA

RESSORGIMENT O DISCRIMINACIÓ DE LA LLENGUA I LA CULTURA CATALANES?

La celebració dels Jocs Olímpics a Barcelona ha tingut fins ara un ampli ressò, no tan sols a la ciutat, sinó també a tot Catalunya i, fora d'aquí i en un altre nivell prou remarcable, en bona part de l'Estat espanyol. Aquest ressò s'ha manifestat d'una forma palpable en l'extraordinària xifra de voluntaris inscrits, en els nombrosos visitants de l'autobús olímpic, en les adhesions d'institucions, entitats, particulars, etc., però també s'ha fet sentir les veus dels qui veuen en la celebració dels Jocs Olímpics a Barcelona una possibilitat important de «desnacionalitzar» i «descatalanitzar» el país, ja que temen que la llengua catalana serà bandejada o marginada durant la celebració dels Jocs i alhora estan convençuts que la imatge que es difondrà de Barcelona serà exclusivament la d'una ciutat purament i simplement espanyola i il·lusionada, a més, per la commemoració acrítica del cinquè centenari del descobriment d'Amèrica.

L'especial sensibilització del país sobre tot allò que pugui afectar la llengua i la cultura catalanes ha afavorit que des del moment que Barcelona va presentar la seva candidatura a l'organització dels Jocs del 1992, els mitjans de comunicació, especialment, ens hagin fet arribar les veus dels qui anunciaven el perill, dels qui veien en els Jocs el cop definitiu contra Catalunya i també dels qui creien que els Jocs poden ser un pas important per difondre arreu una nova imatge, més d'acord amb la situació actual, del que són i volen ser la Barcelona i la Catalunya actuals.

El tema bàsic que es planteja, la relació entre els Jocs i una llengua i una cultura pròpies de la ciutat on se celebren, però minoritàries i no oficials en l'àmbit de tot l'Estat al qual aquesta ciutat pertany, és un tema pràcticament nou dins la història de les olímpia-

ELS SÍMBOLS, UNA QÜESTIÓ DE SENSIBILITAT

des modernes. De fet, no podem parlar de cap cas prou semblant des que l'any 1896 es van iniciar a Atenes els Jocs Olímpics de l'era moderna. Els casos de Montreal (1976) o Sarajevo (Jocs d'hivern, 1980) podrien ser els més propers, en el temps i la situació, però ens serveixen de ben poc. En el primer cas, les dues llengües oficials al Canadà (anglès i francès) també són llengües oficials dels Jocs Olímpics i, per tant, el possible problema hi fou eliminat d'entrada. En l'altre cas, la capital de la república de Bòsnia-Hercegovina és potser l'exemple més distant, entre les ciutats iugoslaves, de la situació sociolingüística de Barcelona.

Ens trobem, doncs, en una situació nova en els Jocs Olímpics. Una situació en la qual es tracta de definir, per una banda, el paper i el lloc que corresponen a la llengua pròpia de la ciutat olímpica, que comparteix, però, l'oficialitat amb la llengua oficial de l'Estat; i, per l'altra, la utilització dels Jocs com a element difusor d'una situació de ressorgiment o de discriminació d'una llengua o d'una cultura.

Sobre el paper, almenys, aquestes són les qüestions que es plantegen de cara als Jocs Olímpics de Barcelo-

QUINA RELACIÓ VOLEM ENTRE ELS JOCS I LA LLENGUA I LA CULTURA CATALANES?

na. La solució que s'hi doni influirà decisivament en la imatge que en el futur tinguin de Barcelona, Catalunya i Espanya bona part dels habitants del nostre planeta i molt especialment aquells que es troben en una situació lingüística i cultural semblant a la nostra.

La Barcelona del 1992 gaudirà, sens dubte, d'una situació lingüística i cultural prou diferent de l'actual. El marc legal, social i polític haurà evolucionat prou favorablement per garantir que la presència del català com a llengua oficial dels Jocs de Barcelona sigui acceptada pràcticament per la totalitat, no tan sols dels habitants de Catalunya, sinó també dels de la resta de l'Estat. I aquesta afirmació respon tant al desig de molts com a la constatació dels avenços produïts en aquest camp des que l'any 1978 es va iniciar l'actual etapa constitucional.

La Constitució espanyola primer (1978), l'Estatut de Catalunya després (1980) i la llei de Normalització Lingüística (1982) basteixen un marc legal bàsic que, malgrat els dubtes en la seva aplicació i les insuficiències pressupostàries, ha permès que en pocs anys el

català sigui, almenys, entès realment per més del 90 % dels habitants de Catalunya i acceptat molt majoritàriament com a llengua pròpia i oficial del nostre país. Si en els propers anys, com sembla lògic, es desenvolupen aquests textos legislatius bàsics, el marc legal i polític serà encara més sòlid i permetrà assegurar que l'any 1992 la utilització del català com a llengua oficial dels Jocs Olímpics sigui, alhora, un fet legal i normal.

A hores d'ara ja gairebé ningú no dubta que el català serà un dels idiomes oficials dels Jocs de Barcelona, juntament amb el castellà, l'anglès i el francès. La trajectòria cada cop més clara de l'Oficina Olímpica en el sentit de difondre la seva informació i la documentació en català, les declaracions dels seus responsables i la correcta aplicació de la normativa del Comitè Olímpic Internacional, asseguruen la presència en els Jocs de Barcelona de les llengües esmentades. A partir d'ara haurà d'ésser el Comitè Organitzador dels Jocs Olímpics de Barcelona (COJOB) el que vetlli per la utilització correcta i «funcional» dels quatre idiomes.

L'esport en general i especialment els anomenats esports de masses representen un dels àmbits de la vida catalana on menys ha avançat la catalanització, entesa com a utilització entre els practicants i els espectadors d'un vocabulari català mínimament correcte. Això ha estat així en bona part perquè l'accés dels ciutadans a l'esport —com a practicants o com a espectadors— no es va produir d'una forma massiva fins ben entrada la tercera dècada del franquisme. Els mitjans de comunicació —televisió i premsa esportiva especialment— van provocar que el primer contacte amb el vocabulari esportiu de molts esports nous per al gran públic es fes únicament en castellà. Avui dia i malgrat l'esforç d'algunes emissores de ràdio i la voluntat no sempre acompanyada d'encert de les dues cadenes de televisió que emeten programes esportius en català, la feina a fer va gairebé contra corrent, ja que es tracta en general de substituir un costum majoritari abonat des de molts mitjans de comunicació per un nou vocabulari-costum. No es tracta de mantenir i perfeccionar una llengua viva, sinó que en molts casos cal substituir uns costums per uns altres. La castellanització popular dels vocabularis esportius és, avui dia, un fet. Només una acció profunda recolzada en un esdeveniment d'ampli ressò popular pot iniciar la catalanització real en el món de l'esport al nostre país.

I és en aquest camp que la celebració dels Jocs Olímpics a Barcelona pot representar una fita important. Paral·lelament a la popularització de molts dels esports olímpics que són pràcticament desconeguts pel gran públic, el COJOB, en col·laboració amb les institucions públiques catalanes, hauria de vetllar per l'edició en català del lèxic i de les regles de cadascun d'aquests esports, en la línia de les edicions d'aquest tipus ja empreses per la Direcció General de Política Lingüística en col·laboració amb algunes federacions

esportives. La possibilitat de confeccionar programes televisius en la mateixa línia hauria d'ajudar extraordinàriament a la difusió i al coneixement d'aquests esports i del seu vocabulari més freqüent. Únicament així es crearien les condicions necessàries per facilitar que la catalanització s'introduís en el món dels esports més majoritaris (futbol, bàsquet, handbol, atletisme, etc.), a la vegada, com a causa i efecte al mateix temps, que seria possible la supervivència real de premsa esportiva en català, una de les llacunes més importants en la normalització lingüística de la vida diària del nostre país.

Els Jocs no tindran transcendència únicament en la vida esportiva de la ciutat i del país en general. La seva influència anirà arribant progressivament a tots, o almenys, a una bona part, dels àmbits de la vida col·lectiva. Els Jocs generaran un nombre increïble d'activitats i ben segur que, des de les escoles fins al transport, del món de la cultura al de les comunicacions, de la retolació o senyalització de la ciutat i les àrees olímpiques (l'Anell de Montjuïc, la Vila, etc.) fins a les grans obres d'infraestructura, etc. es veuran condicionats per la seva celebració. Moltes d'aquestes activitats varen preparar-se, i fins i tot iniciar-se, abans de la nominació. Ara, demostrant la mateixa capacitat de previsió, s'haurien de programar també tots aquells aspectes que poden fer que la imatge del nostre país sigui una o una altra, que s'acosti al màxim al que els seus habitants volen o, per manca de previsió, que no s'acosti massa a les imatges uniformitzades i estereotipades que fins ara s'han donat. Recórrer als tòpics de sempre és molt fàcil. Del rigor i la capacitat de treball de l'Oficina Olímpica es pot deduir que el COJOB treballarà en la millor de les direccions possibles.

La presència de quatre llengües oficials en els Jocs de Barcelona, o en qualsevol esdeveniment, comporta la necessitat de plantejar-se la seva utilització en cada acte, activitat, comunitat, etc., que generin els Jocs. Independentment del motiu pel qual cadascuna d'elles és, o serà, oficial, es plantegen un seguit de situacions que caldrà anar analitzant per tal de decidir quina o quines de les llengües oficials s'han d'utilitzar. Ni es pot caure en la posició aparentment còmoda d'utilitzar sempre i en tot lloc totes quatre llengües ni en la posició contrària d'utilitzar, per exemple, l'anglès o el castellà perquè en aquella situació concreta es cregui que ja ho entendrà tothom. Caldrà, ben segur, analitzar cada tema, cada situació, per decidir quins idiomes s'han d'utilitzar. Fixar uns criteris generals per a la utilització d'un o més idiomes en cada cas és, potser, una feina relativament senzilla, però estudiar cada cas concret i aplicar-hi una solució acceptable majoritàriament serà molt més difícil. La creació d'una oficina o secció del COJOB especialment dedicada, ja des d'ara, a l'estudi d'aquest assumpte i a planificació d'accions del mateix COJOB o en col·laboració amb institucions o entitats podria

ser un bon camí per no deixar res a la improvisació. La coordinació real i efectiva amb els serveis de traducció, de premsa, d'imatge, de projecció, etc., del COJOB faria possible, sens dubte, que els Jocs Olímpics de Barcelona oferissin la visió d'uns Jocs esportius celebrats en una ciutat i un país amb una llengua i una cultura pròpies, vives, modernes i respectades per un Estat que hagi assumit plenament la seva estructura plurinacional i pluricultural.

Els recents exemples dels campionats europeus d'atletisme —amb la utilització sistemàtica i àgil de tres idiomes en les comunicacions orals a l'estadi— o els campionats del món del bàsquet pel que fa al cas de les banderes són petites mostres ben evidents que la previsió i una bona organització poden superar tot «obstacle tècnic». Només caldrà tenir en compte, doncs, com obtenir el que hom vol aconseguir i que el marc legal espanyol i el normatiu del COI permeten: la plena utilització del català com a llengua oficial dels Jocs olímpics de Barcelona.

Ultra la celebració dels Jocs però recolzant-hi, hom ha anunciat la celebració des d'ara i fins l'any 1992 d'un seguit d'activitats que s'han anat coneixent com a «Olimpíada cultural», que ajudaran, sens dubte, a fer «més sovintejada que mai» la presència de Barcelona en tots els mitjans de comunicació del món. Aquesta presència hauria d'ésser potenciada, encara més, amb la producció de programes culturals, informatius, reportatges turístics, etc., per als mitjans de comunicació d'arreu, i molt especialment per a les cadenes de televisió. Les possibilitats de col·laboració entre el COJOB i les televisions públiques del nostre país són gairebé il·limitades.

Barcelona, amb motiu de l'organització dels Jocs Olímpics de 1992, com a capital catalana i com la ciutat espanyola més vocacionalment europea, ha de continuar oferint la imatge real d'una ciutat culturalment oberta a d'altres llengües i cultures, però també ha de mantenir el paper de màxima difusora de la seva pròpia llengua i cultura. Barcelona, amb els Jocs Olímpics, organitza una competició esportiva. Els nostres visitants i els qui segueixin els Jocs des dels seus països han de rebre i retenir la imatge que la Barcelona de 1992 ofereixi realment, normalment.

PERE PUGÈS I DORCA